pagini bucovinene

ANUL V nr. 2 (50)

Februarie 1986

EDITATE ÎN COLABORARE CU COMITETUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ ȘI EDUCAȚIE SOCIALISTĂ SUCEAVA

ABSENȚA UNUI SINGUR CUVÎNT

Se spune adesea despre un om care gîndește intens la ceva că este absent față de cei din jur; de multe ori se arată că din cutare loc, din cutare peisaj lipsește un amănunt, că acel cadru nu arată împlinit datorită unui gol; o operă sau un conținut oarecare suferă de absența esențialului, a calității, a originalității, a geniului; cartea pe care tocmai am terminat-o este atractivă, interesantă, captivantă, dar îi lipsește fiorul care să o împlinească, să o așeze într-o ordine a valorilor; interlocutorul meu este cult, inteligent, spiritual, cu bun simț, în schimb nu știu ce-i lipsește de nu se face înțeles și simpatizat; orașul pe care l-am vizitat este magnific, funcționează perfect în toate structurile lui economice, culturale, ambientale, dar pare straniu, ceva îi lipsește. Cu toate acestea orașul există, la fel partenerul de idei, cartea, comunicarea, opera, peisajul, natura. Există toate sub ochii noștri sau în mintea noastră, gravate pe faldurile tremurătoare ale ființei, în memoria durerilor sau bucuriilor, a spaimelor, a extazului sau numai pe suprafața indiferenței colective. Într-un fel sau altul toate ne sînt absente sau prezente, știm despre ele, le-am văzut, le-am atins cu pielea miinilor, cu lumina văzului sau purtăm neauzitul lor sunet în încăperile secrete ale firii. Într-un fel sau altul așa ne sîntem datori unii altora, obiectelor, formelor, celor care sînt și celor care au fost, singurătății, disperării, speranței, minciunii, convingerilor, încăpățînării, simbolurilor, idolilor, mișcării și nemișcării, celor făurite și celor date de-a gata, durerii și împăcării. Sînt dator unui trandafir ars de brumă pentru că mă face să știu ce parte din mine este absentă în ceasul acelei desfrunziri și-mi arată că partea ființei mele în care el este gravat a devenit amintire, neant, s-a risipit într-un teritoriu ce-mi aparține și nu-mi aparține, într-o substanță care nu mai dă vamă timpului dar care există și pe care o pot evoca.

Într-un fel sau altul toate ne sînt cetăți ale vieții, văzute sau nevăzute, arse de istorie sau populînd ogoarele acestui sfîrșit de mileniu.

Pot să-mi amintesc un vers pe care l-am citit demult și am fost cutremurat de simplitatea și puterea lui. El locuiește în mine și nu-mi aparține. Pot să aud, oricînd vreau, un acord din muzica lui Verdi pentru că ființa mea l-a înfrățit cu zbuciumul surd al mării dintr-o noapte a singurătății mele. Pot vedea în orice clipă „Guernica" lui Picasso desfășurîndu-se, cu toate detaliile, într-un strigăt de lumină și forță, pot aduce din urmă zilele și nopțile tinereții, pot cere să vină, la fel de vii, dorul de moarte și dragostea topite în poemele pe care le-am scris și le-am ars, pot întoarce spre ființa mea prezentă aceste „absențe" și le pot recunoaște în voie.

Ating lucrurile din jurul meu și știu că sub carnea lor împietrită trăiește absența celor care le-au imaginat și le-au așezat în natură. Trec printr-un labirint mișcător, prin scrîșnetul nepotolit al roților, prin hohotul motoarelor, mă atinge nevăzută aripa albastră a unei uriașe energii încolăcind cu vuiet înăbușit, ca o plasă, orașele planetei; rătăcesc în nesfîrșite biblioteci și aud trosnetul imperceptibil al rafturilor bătrîne, cercetez nemișcarea aerului tăiat în lungi coridoare de liniște, alcătuirea milioanelor de cărți rînduite ca ostașii unor armate necunoscute, nereperabile după drapele și embleme, așteptînd ordinul, purtînd, fiecare în parte, un fel de muniție, aranjată în rînduri compacte, literă cu literă, cuvînt cu cuvînt, ca în cea mai meticuloasă instituție de război. Încerc să-mi închipui diferende, conflicte și mă întreb cîtă putere de foc ar putea conține volumul acesta, meticulos legat în piele și aur, al lui Platon, împotriva celui de pe raftul vecin, al lui Marcuse, de cîtă forță de distrugere dispune Homer în fața lui Golding, cîte convorbiri la nivel înalt privind limitarea armelor strategice se vor fi purtat între Dostoievski și Faulkner, care este cursul tratativelor dintre Vergilius și Nichita Stănescu. Mă gîndesc la absența și prezența, în același timp, a multor lucruri, la existența acestor cărți în care s-a distilat un neînchipuit efort de creație și imaginație, la absența stăpînilor acestui tezaur, la prezența unui efort uman imens care seacă vlaga pămîntului întreg și o comprimă în depozite militare sinistre, la absența unui singur cuvînt din memoria fără greș a calculatoarelor, acum, cînd e programat în lume anul păcii și cînd ființa umană s-a hotărît să-și dureze calitățile și să existe.

Victor P. RUSU

Desen de Ion Carp FLUIERICI

autograf GH. MIHĂILĂ

„...O adevărată explozie cultural-lingvistică"...

Cercetările ultimelor decenii au îmbogățit sensibil imaginea noastră despre cultura și literatura română denumită tradițional „veche" și despre istoria scrisă a limbii române. Mai întîi, epoca „veche" nu ne mai apare ca o curgere amorfă a secolelor al XV-lea, al XVI-lea, și al XVII-lea (ba, pentru unii, chiar și al XVIII-lea, pînă la Școala Ardeleană), ci se configurează după marile curente și modalități artistice, întîlnite în mai toate țările europene și, cel puțin în parte, în arii de cultură învecinate: poetică și retorică medievală, renaștere, baroc, clasicism, epoca „luminilor" (iluminism). În al doilea rînd, edițiile și antologiile, monografiile și lucrările de sinteză din ultima vreme au scos la iveală o serie de texte necunoscute înainte sau neglijate, au completat în mare măsură „patrimoniul" cutărui sau cutărui scriitor, ca să nu cităm, de exemplu, decît pe Neagoe Basarab, Nicolaus Olahus, Petru Cercel, Dosoftei, Nicolae Milescu sau Dimitrie Cantemir a cărui dimensiune europeană apare acum în toată splendoarea ei.

Cît privește istoria mai veche a uimitor de modernei limbi române, „campania" de editare a textelor din secolul al XVI-lea ne permite astăzi să vorbim de o adevărată explozie cultural-lingvistică în acest veac, materializată atît prin scrisori, documente, manuscrise, cît și, mai ales, prin cărțile tipărite, a căror semnificație depășește cu mult sfera ecleziastică. Nu mai vorbesc de cele două dicționare, care au strîns cu o grijă de albină bogăția lexicală scrisă a limbii române înainte de 1521, în texte slavone și latine medievale, urcînd în timp pînă în anii 863 — 885, așadar pînă aproape de primul document păstrat în limba franceză veche (842).

Acestea sînt cîteva din domeniile în care cel ce semnează mai jos a încercat să aducă în ultimele două decenii o modestă contribuție.

G. Mihăilă

Carte românească de învățătură

De-atît senin se vede pînă-n suflet.
E-un zbor înalt într-o rostire ca
Un glas de bucium grav de-atîta umblet
Prin lumea ce distinct se întrupa.

Aicea toamna-i o lumină blîndă,
Trupul îl simți în ierburi greu și sfînt
Pătruns de-o altă candidă osîndă
Deopotrivă-n cer și pe pămînt.

De-atît senin se-aude pînă-n graiul
Izvoarelor născîndu-se din dor
Cum iarăși urcă spre Zalmoxis plaiul
Cu fluierul un dac nemuritor.

Minune-n ceasul gîndului nespus
De vreun cuvînt. Ci-n care arcuire
De boltă-naltă sufletul l-ai dus
Ca fiul tău să se preschimbe-n fire?

De-atît senin se-aude pînă-n moarte
Și-n muguri urcă verdele pătruns
Ca de lumina ei această carte
Pe care-a scris-o cel ce a ajuns.

George BODEA

Bîzdîgăniile nepreţuitului Creangă (II)

În concepția și scriitura povestitorului nostru, cuvîntul „bîzdîganie" are accepția pe care astăzi o dăm sintagmei „imagine literară", în sensul că, sub înfățișarea unor obiecte sau ființe dintr-un text, ne este semnificată o realitate gîndită poetic. Expresia „ștergărel vărgat peste mare aruncat" ar putea fi invocată drept una dintre primele unelte de gîndire literară, întrucît în folclor mai toate închipuirile se prezintă sub forma unor ghicitori — Statu Palmă Barbă Cot, Sfarmă Piatră, Strîmbă Lemne ș.a.m.d. — față de care, între români, încă George Coșbuc își pune problema „Cum din ghicitori se pot naște ființe mitice".

Ion Creangă, înaintea **poetului țărănimii,** știa cum și ne lămurește și pe noi, cititorii de basme române, încă din 1877, cînd în **Povestea lui Harap Alb,** protagonistului i se alătură, în drum spre curtea Împăratului Roș, cei cinci tovarăși „și la pagubă și la cîștig".

Să observăm, întîi, că acești năzdrăvani absolut necesari (**Gerilă** — „fără de mine n-ai să poți face nimica"; **Flămînzilă** — „fără de mine n-aveți... nici o ispravă"; **Setilă** — „fără de mine degeaba vă duceți"; **Ochilă** — „dacă n-oiu fi și eu pe-acolo" și **Păsărilă** — „de n-a fi și unul ca mine pe-acolo, degeaba...") izbîndirii trebușoarei cu fata Împăratului Roș, sînt în litera lor niște **ghicitori**:

Gerilă — „o dihanie de om care se pîrpîlea pe lîngă un foc de douăzeci și patru de stînjeni de lemne și tot atunci striga cît îl lua gura că moare de frig"... încît „chiar și lemnele de pe foc pocneau de frig"; **Flămînzilă** — „o namilă de om mînca brazdele de pe urma a 24 de pluguri și tot atunci striga în gura mare că crapă de foame" și „nu-l mai poate sătura nici pămîntul"; **Setilă** — „o arătare de om băuse apa de la 24 de iazuri și o gîrlă... și tot atunci striga în gura mare că se usucă de sete"... încît „nu pot să-i potolească setea nici izvoarele pămîntului"; **Ochilă** — „o schimonositură de om avea în frunte numai un ochi, mare cît o sită, și cînd îl deschidea nu vedea nimica... Iară cînd îl ținea închis, dar fie zi, fie noapte, spunea că vede cu dînsul și în măruntaiele pămîntului"...; lucrurile „găurite, ca sitișca, și străvezii, ca apa cea limpede; ...mulțime nenumărată de văzute și nevăzute; ...iarba cum crește din pămînt, ...soarele după deal, luna și stelele scufundate în mare; ...dar „numai pe sine nu se vede cît e de frumușel"; și **Păsărilă** — „altă bîzdîganie și mai și ;o pocitanie de om umbla cu arcul după vînat... Așa se lățea de tare, de cuprindea pămîntul în brațe. Și altă dată, așa se deșira și se lungea de grozav, de ajungea cu mîna la lună, la stele, la soare si..."; „fiul săgetătorului și nepotul arcașului; brîul pămîntului și scara ceriului; ciuma zburătoarelor și spaima oamenilor..."; Harap-Alb trebuind să le dibuiască **numele** iar cititorul-ascultătorul să le deslușească **înțelesul** fiecăruia în parte.

Or, acest înțeles este dat de **paradoxul invariabil** prin care sînt definiți **cei cinci,** întrucît pe Gerilă nu-l încălzește nici **focul,** pe Flămînzilă nu-l satură nici **pămîntul,** lui Setilă nu-i potolește setea toată **apa,** Ochilă, trecînd prin lucruri, precum lumina, vede orice, numai pe sine nu, iar Păsărilă, fiind „brîul pămîntului și scara ceriului" nu poate fi altceva decît **aerul.**

Prin urmare, tovarășii lui Harap-Alb sînt cele **cinci elemente** din concepția antică asupra genezei și structurii lumii materiale, imaginea lor literară întîlnindu-se frecvent în folclorul popoarelor europene (**apa**: Sfarmă-Piatră, la români; Steinzerreiber, la germani; Vertogor, la ruși; **aerul**: Strîmbă-Lemne, Holzkrummacher, Vertodub etc.), ceea ce iscă întrebarea în ce constă originalitatea lui Creangă?

În cel puțin patru fapte literare — 1. reașezarea celor cinci elemente primordiale în **sistema** lor folclorică străveche; 2. redefinirea fiecărui element în parte printr-un **invariant stilistic** revelator de sens; 3. semnificarea esențelor din **realitatea materială** a lumii prin imagini de factură fantastică; 4. provocarea **stării de veghe asupra lecturii** — avertizîndu-ne că bîzdîgăniile din povești sînt înzestrate cu **tîlcuri**: de sens contrar imaginii și de forță direct proporțională cu puterea de întrebare a cititorului.

I. FILIPCIUC

A PRIVI

MĂRTURISIRE

Există oameni de care te legi de la prima vedere și pe care îi porți apoi în suflet drept zestre de gînduri, fapte și nume prețioase.

Există oameni care, aducînd servicii deosebite unuia din domeniile de care vremelnic răspunzi, au marea calitate de a nu te obliga să faci din asta centrul universului.

Există oameni care știu atît de multe lucruri, încît nu-ți ajunge niciodată timpul să stai să-i asculți.

Un astfel de om am cunoscut acum cincisprezece ani, căruia n-am reușit să-i mulțumesc îndeajuns că mi-a acceptat prietenia. Lui îi datorez prima mea întîlnire cu un șantier arheologic, (Udești, 1974) și descifrarea unor taine care m-au bucurat să constat cît de subțiri sînt granițele dintre știință și poezie. L-am vizitat apoi, vară de vară, pe șantierele arheologice de la Liteni, Vornicenii Mari, Zaharești, Berchișești, Putna, Siret, și de atîtea ori la șantierele din Suceava, de la Curtea Domnească, de la Zamca, Șipot, Cîmpul Șanțurilor, Sfîntul Dumitru și mai ales de la Cetatea de Scaun a Sucevei. Și de fiecare dată l-am ascultat explicînd, detaliind, înșiruind date, fapte, taine ale unor vremuri demult apuse.

Bucureștean fiind, este sucevean mai mult decît foarte mulți suceveni, mai ales prin cei treizeci și cinci de ani de cercetări arheologice la Suceava. Și nu de puține ori a fost consilierul nostru în crearea muzeelor sucevene, pentru tematica unor colocvii și sesiuni științifice, sau în alte manifestări culturale menite a cinsti trecutul nostru istoric. Și cum ar fi putut el lipsi de la discuțiile, de la cercetările, de la toate etapele de restaurare de la Dragomirna, Sucevița, Moldovița, Arbore, Probota, Pătrăuți, Mănăstirea Humorului, Voroneț și Putna, neprețuita noastră Putna, la care a fost unul din cei mai consecvenți susținători ai refacerii Palatului Domnesc al lui Ștefan cel Mare, acum în curs de finalizare.

O singură dată prietenul meu, arheologul, a fost împotriva părerilor noastre, atunci cînd printr-o înaltă decizie se hotărîse refacerea Cetății de Scaun. Înfruntînd opiniile lui Constantin Giurăscu, Ștefan Ștefănescu, Constantin Daicoviciu, Iustin Moisescu, Dinu Giurăscu, invitați de noi la Suceava, el cerea și demonstra că Cetatea trebuie să rămînă așa cum este, în ruină. Deși nu l-am aprobat atunci, timpul i-a dat însă dreptate.

Nu a existat descoperire arheologică mai importantă, precum cele de pe platoul Cetății, tezaurul de la Curtea Domnească, costumul de la Siret, tezaurul de la Rădăuți sau recentul depozit medieval descoperit în Suceava, la care să nu participe sau să nu fie invitat să-și spună părerea. Cărțile, studiile, articolele sale — aproape 200 — publicate în țară, în străinătate, participările la numeroase reuniuni internaționale au ca principal subiect unitatea de limbă și neam, temeinicia civilizației materiale si spirituale, trecutul de luptă și jertfă al Țării de Sus. Pentru noi, și nu numai pentru noi, el este arheologul autorizat al Sucevei medievale, în jurul căruia sau în relație cu care s-a format, s-a dezvoltat, s-a afirmat propria noastră echipă: Grigore Foit, Octav Monoranu, Nicolae Ursulescu, Mircea Ignat, Alexandru Rădulescu, Victoria Batariuc, Emil Ion Emandi. Prin tinerețea sa, prin înalta lecție de dragoste de țară și adevăr, prin anii petrecuți în singurătatea șantierului arheologic, prin îndoielile sau izbînzile sale, istoricul Mircea Matei face parte din prezentul nostru, din ardoarea cu care îl locuim.

Alexandru TOMA

GRIGORE ILISEI: PEISAJE

Grigore Ilisei, care cu **Peisaje*** nu mai este demult un debutant în breasla reporterilor neaserviți gazetăriei, se refuză, în parte, tipologiei curente. Recentul volum, cuprinzînd însemnări de călătorie în mai multe țări europene, precizează astfel un profil care deja se prefigura în cele anterioare. Înainte de orice, autorul nu aparține categoriei reporterilor mereu în căutare de noutăți „shocking“, febrili, nervoși, caracterizați, de obicei, jumătate admirativ, jumătate ironic, drept „frenetici“ ; de fapt, atunci cînd au vocație, ei nu se caracterizează prin aviditate pentru senzaționalul facil, ci au capacitatea de a descoperi și pune în valoare fenomene de mare amploare și frecvență în ipostaza maximei manifestări, impunîndu-le astfel atenției cititorului. O altă serie de reporteri pornește de la faptul comun, anodin, care prin frecvență și durată capătă forța de generalizare, desemnează un fenomen cu semnificații adînci. Grigore Ilisei aparține altei categorii (desigur, nu ultima) pentru care realul, înregistrat cu mijloacele specifice ale reportajului, are valoare doar de suport pentru reflecția manifestată sau implicită, prin care omul se regăsește pe sine în afara sa. Reacției impulsiv-participative și tenacității generalizatoare, cumulative împlinită prin obiectivare le ia locul contemplația, din afară, dar nu rece ; rareori Grigore Ilisei calcă această normă, se pare, autoimpusă și, de aici, finalitatea intelectuală a demersului său. Să recunoaștem că un astfel de reporter este mai rar întîlnit în practica genului.

Dominanta literară a acestui mod de luare în posesie a realului este caracterul preponderent descriptiv al reportajelor. Evenimentul, fie banal fie senzațional nu-l ispitește, de unde paloarea fondului narativ — o altă notă specifică a reportajelor. Intr-un imaginar proces al existenței, care constituie, în fond, menirea reportajului, Grigore Ilisei nu-și asumă nici „calitatea de martor“, cu atît mai puțin pe cea de procuror, și nici roba judelui nu-l tentează. Îi convine ipostaza de jurat : optează, deci, dă verdicte, dar nu sentințe. Distanțarea este în aceste circumstanțe, obligatorie, dar, în aceeași măsură, participare afectivă. Există în reportajele lui o benefică inocență a sensibilității.

Detașarea de obiectul supus cercetării care, cum am mai spus, nu exclude implicarea afectivă vizează, în primul rînd, obținerea unei perspective cuprinzătoare, dar este, neîndoielnic, și o consecință a temperamentului. Reporterul e, de obicei, un comunicativ, capabil să stabilească rapid relații cu semenii de pe orice meridian, interogativ prin excelență, dispus totdeauna să probeze propriile constatări sau puncte de vedere prin confirmările imediate ale altora ; Grigore Ilisei este un călător solitar și taciturn. Rareori consemnează vreo convorbire cu cunoștințe întîmplătoare și atunci nu el este cel care „intră în vorbă“. Nici chiar ghizii, atunci cînd aceștia îl însoțesc (dar, se pare, îi evită), nu au vreun rol în cristalizare, prezența lor e, mai degrabă, utilitară. Situația este de două ori firească. Mai întîi, pentru că scriitorul urmărește acele fețe ale lumilor în care pătrunde (exterioare cotidianului, efemerului) ce nu impun confirmări sau verificări ale omului de pe stradă sau de oricare alt fel ; ultimul partener de comunicare rămîne cititorul. De altfel, văzute ca „peisaje“, aceste lumi presupun, din partea celui care le contemplă, perceperea lor ca totalitate, ca ansamblu coerent de semnificații.

Condiția de reporter a lui Grigore Ilisei ne amintește însemnările de călătorie ale lui Mihail Sadoveanu care pare a-i fi cel mai apropiat dintre precursori. Mai mult decît orice, va fi învățat de la autorul notelor de călătorie în Olanda și Suedia o anumită tehnică a ritmului, unul moldav, am putea zice : mișcarea interioară a prozei este mai lentă decît deplasarea propriu-zisă în spațiu ; avem de-a face nu cu ritmul călătorului, cu atît mai puțin cu mișcarea grăbită a „turistului“, chiar dacă și timpul reporterului este cumplit de limitat, ci cu curgerea calmă a contemplației și a meditației. Toate reportajele lasă impresia plăcută că autorul nu a folosit notes-ul, oricum, are felul său de a-l întrebuința. Noutatea nu îl uimește ; nici nu caută, poate chiar evită ceea ce șochează. Starea optimă a reporterului — cea care declanșează fluxul textului — este de înțelegere, de comunicare tacită cu lumile pe care le traversează și, în numeroase cazuri, de admirație intelectuală, ponderată. Se caută ceea ce îl pune în rezonanță cu ele, o unitate, o legătură de adîncime și, în aceeași măsură, ca o condiție a consonanței, fața luminoasă a spațiilor și mediilor umane investigate, indiferent sub ce formă se înfățișează ea ochiului calm și lucid al reporterului sensibil, înainte de toate, la frumos. Descoperirea armoniei, de obicei insesizabilă privirii grăbite ori neexperimentate/necultivate, acesta este sensul ultim al călătoriei pentru Grigore Ilisei. Motivația constă în aderența organică sau, poate mai exact, adecvarea, prin intermediul sinapselor proprii matricei românești, la spiritualitatea europeană. Niciodată stările de dezechilibru, tensiune, impact sau fractură ale acestor medii nu-l tentează pe autor, dimpotrivă îi repugnă, ci acele manifestări prin care ele își revelează perenitatea, trăinicia, noblețea. Or, toate acestea țin de civilizație (nu în sensul tehnicist al cuvîntului, ci în cel generic), de cultură, de artă. **Peisajele** lui Grigore Ilisei sînt, aproape în exclusivitate, imagini ale spiritualității continentului nostru în varii ipostaze naționale ; invarianta lor este umanismul, așa cum l-a modelat, în secole și milenii, lumea europeană. Unghiul de perspectivă este însă totdeauna, fără ostentație, fără declarații stridente de fidelitate, cel românesc. Se face simțită uneori, tentația subiacentă a comparației — adiere dinspre **Însemnările...** lui Dinicu Golescu — mai subtilă însă și îndulcită sau colorată de realitățile mult evoluate ale umanității ultimului pătrar al veacului nostru. De altfel, și itinerariile îngăduie permanentizarea unei astfel de perspective : călătoriile, avînd toate ca punct de plecare țara, au aspectul unor pulsații sau al unor punți între lucrarea noastră lăuntrică și cele ale altor națiuni.

In pofida varietății lor, reportajele se supun unui model, parcurg niște etape care conferă volumului o anumită caligrafie lăuntrică, însă fără efecte de monotonie, mai ales datorită procedeelor de montaj. Scurtele întoarceri în istorie, la episoade adecvate și cu accente riguros gîndite, dublate de referiri copioase la prezent, conferă reportajelor un cadru temporal larg, care permite decuparea fermă a intențiilor vizate. Nu lipsește niciodată peisajul, impregnat de lirism, uneori dincolo de limitele necesității. De fapt, nu lirismul incomodează, nici abundența și calofilia imaginilor, ci inadecvarea lor la exigențele reportajului pe care-l fac să gliseze, în astfel de secvențe, către poemul în proză. Se distinge predilecția autorului pentru vizual, în special pentru lumină, semn al unei sensibilități plastice a cărei turnură modernă e evidentă. Pe aceste ecrane spațio-temporale sînt proiectate colectivitățile umane, începînd cu habitatul, văzut din perspectiva virtuților sale estetice, și terminînd cu mișcarea febrilă sau calmă a mulțimii sau grupurilor. Predilecția pentru pictural este vizibilă, ca și în cazul peisajului, însă dincolo și, mai ales, dincoace de ea se vădește efortul de a surprinde/reține dominantele psihologiei colective. Sînt pagini care degajă simpatia nesimulată, propensiunea către comunicarea spirituală, viziunea nediscriminatoare. Dar epicentrul fiecărui reportaj îl constituie fenomenul de cultură și marea artă europeană. Aici reporterul trăiește marile delicii ale călătoriei, aici se destăinuie cu voluptate cititorului. Respectînd exigențele speciei, dar și conducîndu-se după gustul propriu, face o selecție remarcabilă și profitabilă din unghiul de perspectivă al literaturii. Locurile și unghiurile de receptare devenite comune sînt evitate. La fel, locurile de pelerinaj oarecum intrate în ritualul turismului. Detestă în Danemarca muzeul Tussaud preferîndu-i exponatele gliptotecii Carlsberg ; nici un cuvînt despre Louvre la Paris, nici despre Scala la Milano. Este copleșit de grandoarea Domului milanez și ne oferă o descriere fastuoasă pentru Sagrada Familia lui Gaudi la Barcelona. Regretă că nu a putut intra în Galeriile din Dresda și se regalează, fără exclamații suspecte, la Ermitaj. În tot cazul, artele plastice îl fascinează și numai rareori descrierea, decantată, bine susținută stilistic, cade în didacticism. Doar reportajul **Peisaje britanice**, superficial și neînchegat, introdus, probabil, în volum pentru a mai adăuga o țară la repertoriu, nu vorbește despre artă.

Dincolo însă de asemenea rare scăpări, **Peisaje** e un volum cu personalitate, substanțial, lipsit de stridențele aproape inevitabile ale genului. Din perspectiva scriiturii impresionează unitatea de ansamblu a tonului. Talentul de prozator al lui Grigore Ilisei este susținut de un profesionalism incontestabil.

Mihail IORDACHE

*) Grigore Ilisei, **Peisaje**, Editura „Junimea“, 1985

Lecția de istorie

Bătrînul e așezat într-un fotoliu și privește fix peretele din fața sa. Nu se poate preciza de cît timp stă imobilizat în această poziție. Încearcă să descifreze ceva pe harta tapetată pe zid de un zugrav năstrușnic. Dar nu reușește : încăperea e prea obscură. Uneori i se pare că distinge vîna groasă a unui fluviu ori poate umerii unui lanț muntos. Atunci caută să-și amintească ceva, își scormonește memoria cu disperare, deși n-ar putea preciza ce anume caută. Își molfăie gingiile din cînd în cînd așezîndu-și proteza.

Mijindu-și ochii bătrîna privește fascinată pînzele păianjenilor. Tocmai se leagănă înlănțuită a treia muscă și ornicul n-a mai bătut. Deși nu-l mai întoarce careva dintre ei, își continuă totuși ticăitul anemic ; uneori, se oprește obosit. Apoi, roțile ruginite încep iar să se rostogolească. Bătăile sale îi fac pe bătrîni să tresară. Bătrînul își freacă atunci genunchiul bolnav și oftează. Ea începe o nouă numărătoare a muștelor captive. Nu împletește din motive contrarii acelor bunicuțe care împletesc. Își pipăie în poale mîinile descărnate și se leagănă în fotoliu. Nici unul din ei nu pare stînjenit de aerul călduț, uscat, încărcat de miasme, aproape irespirabil, care stăruie în carapacea întunecoasă. Lumina se strecoară firav printr-un oberliht minuscul.

Bătrîna e curioasă din fire :

— Citește-mi ceva din jurnal. De multă vreme nu mi-ai citit și nu mai știu ce se mai întîmplă prin lume, se plînge legănîndu-se.

Bătrînul continuă să-și molfăie buzele. Continuă să studieze cu atenție harta. Îl obsedează meandrele fluviului. Ornicul iar a înțepenit.

— Jurnalul..., șoptește el mai tîrziu, cînd ornicul își începe iar bătaia decrepită.

— Da, citește, îl îndeamnă bătrîna.

— Aici sînt tot felul de vești, asta vrei să spui, adică, ripostează anemic, bătînd cu degetul în ziar.

— Chiar așa, citește, bombăne nemulțumită.

Bătrînul rupe un colț de ziar și-l aruncă mototolit la picioarele ei.

— Citeste, citeste..., o îndeamnă el.

— Nu-mi găsesc ochelarii, citește tu, e mult mai bine.

— E mult mai bine, nu-mi găsesc ochelarii, o îngînă bătrînul gînditor.

— Ai dat în mintea copiilor, așa cred, îl apostrofează blînd.

El nu răspunde ; e trist. Se chinuie să-și amintească ceva.

Tocmai intră menajera cu cina. Aici, întrucît e seară și obscuritate tot timpul, se servește numai cina. Menajera așază pe masă tacimurile și-i privește. Bătrînii sînt dezorientați, nu înțeleg ce vrea. Femeia însă nu-i ia prea mult în seamă. Își trage un scaun și înfulecă ouăle din farfuria bătrînului. Bea dintr-un pahar cîteva guri de ceai. Trece apoi dosul palmei peste gură, suspină înfundat și-și aranjează în față și cealaltă farfurie. Înghite la repezeală totul și iese cu tacimurile fără să spună o vorbă. Se reîntoarce și șterge cu o cîrpă firimiturile de pe masă.

— Nu știu ce să mă mai fac ; la fiecare cină lăsați mizerie pe masă, spune jucîndu-se cu zdreanța murdară.

Bătrînii, vinovați, au priviri rugătoare. Dar tocmai în acel moment ochii menajerei se opresc asupra hîrtiei mototolite de pe covor.

— Asta-i prea de tot, se răstește furioasă.

Ridică hîrtiuța cu două degete, îi privește pe amîndoi și apoi i-o bagă bătrînului sub nas. Acesta tremură din toate încheieturile.

— Dacă mai găsesc așa ceva, îți confisc ziarul, așa să știi.

— Așa-mi trebuie, mormăie bătrînul umil.

— Și de ce nu te ștergi, îți curge saliva din gură. Uf, spune, și-l șterge cu petica.

Pe fața bătrînului rămîne o pată de gălbenuș de ou. El se simte jignit, nu se știe de ce, și înțepenește în fotoliu cu un aer plin de demnitate. Menajera iese îmbufnată.

— Voi ați avut nevoie de mine, nu eu de voi. Așa că trebuie să mă ascultați. Faceți cum vă spun, n-aveți de ales.

Gingiile bătrînului clănțăne înfundat. Nu înțelege ce se întîmplă și e nervos.

— Scorpia, șoptește bătrîna privind cu teamă spre ușă, după ce menajera dispare.

Bătrînul îi aruncă o privire tîmpă și neputincioasă și foșnește puțin ziarul. Ridurile feței îi dau o înfățișare obosită. Ornicul bate de trei ori, deși e ca întotdeauna seara. Bătrîna smulge un țep din cactusul din apropiere și se înțeapă în deget. Nu curge nici un pic de sînge. Corpul ei nu-i decît un cartof zbîrcit. Totuși, începe să plîngă încetișor sughițînd din timp în timp. Pe fața ei nu apare nici o lacrimă ; își leagănă durerea în fotoliu și suspină.

Buza de sus îi tremură ciudat. Pare că vrea să spună ceva, dar nu reușește decît sunete nearticulate, un fel de gîngurit.

Curînd însă se liniștește și reia studiul hărții. Menajera a dispărut pentru totdeauna din memoria sa. Pata de ou de pe obraz e singura dovadă că acest umil tiran a ieșit cu numai cîteva clipe înainte din cameră. La un moment dat, își amintește ceva și se smulge din toropeală.

— Așa, mi-am amintit, acolo i-am bătut, spune cu voiciune de neașteptat și îndreaptă un deget îngălbenit spre harta murală.

— Pe cine, pe cine ai bătut ?, întreabă bătrîna mirată încetînd smiorcăiala.

— Pe toți, zob i-am făcut. Așa, să se învețe minte.

— Tu n-ai bătut pe nimeni, cred mai curînd că aiurează, ripostează compătimitor ea.

— Așa crezi tu; în război nu se stă cu mîinile în sîn, ce-ți închipui. La cotul acela, sergentul a căzut cu țeasta sfărîmată ca un dovleac. Era un băiat frumos dar s-a dus... Am privit atunci în jur: cîțiva căzuseră. Înainte băieți, înainte, începe să strige cu voce spartă bătrînul agitîndu-și degetul spre hartă.

Bătrîna își oprește legănatul. E din ce în ce mai mirată. De mult bătrînul n-a mai vorbit atît de coerent. O adevărată tiradă pentru el.

— Ehe, bătrîne, ai fost tu ce-ai fost, nu zic, dar gata, pentru tine lupta s-a sfîrșit demult. Nu mai ești bun de nimic...

— Înainte, băieți, țipă din nou bătrînul înfuriat.

— Sărmanul, se preface că mai trăiește încă. Mofturi. Știu bine că nu-i așa. A venit mort încă din război, spune ca pentru sine bătrîna, reluîndu-și legănatul.

Această pendulare înseamnă pentru ea garanția că n-a murit. Trăiește fiecare clipă cu toată ființa, se agață din răsputeri de fiecare secundă. De fapt, s-a uscat într-atît, încît nici n-ar mai putea să moară. N-a citit în viața ei nici un filosof, așa că n-are de unde ști că a trăi nu-i tocmai ușor. Dimpotrivă, i se pare foarte simplu și nu caută o logică anume în asta, deși nu mai așteaptă nimic. Moartea înseamnă ceva doar atunci cînd omul își pune această problemă. In rest, ea nu există cu adevărat.

Acum privește spre bătrîn. S-a mai liniștit. Fața stafidită a acestuia se schimonosește. Un rictus, pe care obscuritatea încăperii îl face și mai confuz, aproape un rînjet. Viața lui se reduce la frînturi, zvîcnete de memorie. Așa, cel puțin, este ea încredințată.

— Văd că te-ai liniștit. Citește, te rog, ceva din jurnal. Nu mai știu chiar nimic de lume...

Bătrînul pipăie masa. Zărește apoi ziarul căzut la picioare. Îl ridică dar nu reușește să-și suprime icnetul. Mîngîie foaia galbenă și tușește ușor. Încearcă, desigur, să-și dreagă vocea.

— Citesc, sigur că citesc ; am o mulțime de știri de pe front. Aici sînt toate, arată ziarul cu mîndrie. Dar n-ai să înțelegi mare lucru, ești prea bătrînă.

— Bine, așa-i, nu zic, numai citește.

— Dacă vrei, îți citesc altceva, spune.

— Nu, citeste despre războiul tău, dacă-ți face plăcere, replică bătrîna împăciuitoare dar hotărîtă.

— Nicidecum, despre front nu vreau, am zis, amenință bătrînul coborînd și mai mult ziarul.

— Cine să te mai înțeleagă, citeste ce vrei, om sucit, rostește exasperată bătrîna accentuîndu-și legănatul.

Nu mai are timp să-și penduieze enervarea. Intră menajera. Ține în mîini două eșarfe negre.

— E timpul să vă culcați. Nu permit să vă zgîiți pe pereți toată noaptea, e clar.

Cu una dintre eșarfe leagă ochii bătrînei. Se dă un pas îndărăt, privește cu atenție, apoi aranjează legătura.

— E bine așa, cu siguranță nu se poate zări, își spune.

Vine rîndul bătrînului. Menajera îi privește încă o dată și-și freacă mîinile mulțumită. Totul se desfășoară potrivit dorințelor ei. O anumită ordine se impune oriunde. Curînd fotoliul bătrînei înțepeneste, iar bătrînul sforăie ușor, gutural.

Constantin ARCU

CONSTANTIN HREHOR

ca o aripă

despicată noaptea în două
ca o manta de o baionetă de frig,
de-o parte focul și toate ființele în juru-i,
de cealaltă întunericul ars
și mîinile poetului semințe căutînd intre
bulgării de cerneală.

aud o aripă icnindu-mi pe umăr ca
o plantă suind leacuri bizare,
dintre pietre cu însemne furate
ghearele gerului singeră nume
pe zgiriate praguri de diamant.
trenurile duc iarna în exil.

ce mai știi nou despre noroiul cald
găsit în comete
despre metaforele conservate-n alcool ?
degetele mele ca niște hăitași
umblă prin pădurea părului tău
alungind
hypnotizatele lebede din parfumuri amare.

Întemeiere calmă

îmi vindecă grădinile
solitara pasăre cu coroană de purpură,
în săgetate fîntîni înțelepte iederi veghează
muncile apei,
amiaza-și intemeiază somnul
pe ștergarele proaspete,
tîrziul în ierbi ne rumegă
marginea umbrei.

nefiresc de adîncă culoarea albastră
pe ziduri,
ca o ninsoare rămasă
genunchii tăi sprijinind neîntîmplat un
timp lingă vorbe.
și pace, pace de cristal fumegos
pe a noastră așteptare intemeindu-se calm
la poarta frunzei dintîi...

Mîinile tale

o, lilium candidium, fața mea
pui de columnă mîinile tale !
tatăl meu, mama mea
bulgări de cremene mîinile tale,
visle de pîine mîinile tale !
și tu, iubită a mea
auroră în care sîngele trandafirilor se
ivește încet,
închinînd gura prăpastiei ghirlandă de abur. —
mîinile tale
de magnet !

Umbră de amforă

fluide umbrele mîinilor intr-a oglinzii
încăperi nesfîrșite de albe ;
aburul trupului tău vindecă singurătatea
din pădurea tăiată,
cutreierată pînă în semințele de argint
de copoii ploilor desculțe

pe-acoperișul acestei nopți
numai umbletul singelui meu
diafan ca un ochi de albină,
pe degetul meu nemărginirea inelului
ca o vocală de cuarț,
ca o flacără rotundă roind intr-un
fagure de magnet...

punțile culese de ape,
cenușa sigiliilor scormonită de greieri.
o, ce cuminți pui de egretă
mîinile tale făcîndu-și cuib între
algele sîngelui meu
culcat pe-o umbră de amforă !

Poem întru plecarea ta

tu atîrnînd răstignită
pe cuvintul meu ultim
precum culorile și soarele verii
pe umerii de cintec ai unui fluture anonim.

e-atît de dulce iarba prin care vii desculță,
albinele stau în mireasma ta pînă
la miezul nopții,
macii își ard fără odihnă roșia insomnie,
fosforul timplelor mele incălzește greierii
ieșind din inscripții de rouă.

mă rog intr-acest poem să nu se strice de vînt
semnele conturului tău
intipărite în verde inalt,
să mai rămînă albinele în
fagurii pașilor tăi,
să nu se stingă mierea acestui văzduh
in care eu dănțuiesc ca un fluture
impușcat
pe umărul plecării tale secrete...

Hronic

Soarele în palmele somnului —,
inaripată pîine, orgă cu turle de aur.
intre urnele celor vechi de ani
în genunchi iarba visînd transparente solstiții.
de miere odihna luceferilor în fragede
steme,
în bronz istoria răsturnată de singerat bour,
ochiul vulturului măsoară adîncul fîntînilor
venind spre piatra de sub tălpile statuilor severe.

înalte lanurile imnurilor,
ciocirlia hrănind cerul cu cîntec ;
păstorii mingiie timpul în fluiere
răcorind cremenea veacurilor amuțită sub
turme...

T. V. STEFANELLI

INEDIT

„Cu încetul se introduse și la ședințele sociale ale „României June" o viață mai animată și petreceri mai românești, și cu timpul se prefăcură aceste ședințe în adevărate întruniri de plăcere și distracție, căci se molipsiră tinerii de gustul de a produce singuri și tot lucrări originale și hazlii și cînd am venit eu odată cu o poemă umoristică, intitulată *Batraho-mio-mahia*, în care descriam o întîmplare a colegului nostru O. Țurcanu cu poliția din Viena, mulți colegi descoperiră că au și ei talent pentru astfel de alcătuiri umoristice"[1].

Redăm mai jos, după manuscrisul complet, aflat în posesia noastră, poemul amintit.

N. I. MANOLIU

Batraho – mio – mahia

POEM ISTORIC

Te rog o muză dragă, să aibi de mine milă
Să te cobori din borta, în care locuiești :
Pe mătură călare aleargă-ncoaci în silă,
Imbracă-te-n catrință ca să mă mîntuiești.
De ești fată de treabă vei asculta suspinul
Ce-l scot din măruntaie, spre tine îndreptat,
Cu poalele în mînă, venind vei stinge chinul
Ce sfarmă a mele mațe, încît am desperat.
Căci vreau iubită muză să fac o poezie
Dar ce folos iubită, de geaba m-am scremut,
Și ce-am scos la lumină-aceea-ți dedic ție
Deci vină dragă muză, căci altfel sînt caput,
Căci voi să-ncep poemul de mare-nsemnătate
Ce știu că o să facă epocă la români
Nu rîdeți... muza vine cu polonicu-n spate,
Să-mi toarne inspirare cu amîndouă mîni !

X

O falnică cetate se află-acum în lume
Ce este capitală în țara cucului.
Cetatea este mare și Beci e al său nume
Mirosul ei, cîrnește chiar vîrful nasului.
Și-n ea se află-acum un fel de vietate,
Ce nu-i nici duh, nici vită nici pasăre nici om.
Istoria naturii n-a putut ca să cate
Un nume cum se cade pentru acest fantom.
Dar noi studenții cari sîntem ajunși de minte,
Și venim foarte-adesa cu dînsul în contact
Formatu-ne-am părerea, și-acum actualmente
Cunoaștem genul neamul și speția exact.
El e de gen bastarde, urechile-i sînt late,
Format e din păduche și ploșniță — deci sper
Că acuma veți cunoaște această vietate,
Căci Chibici au numit-o în scurt : poliqueter,[2]
Studenții știu acuma, mulți pot să povestească
C-adese ori de frica acestui animal
Luat-au talpa-n mînă, ca să se mîntuiască,
Și-au apucat la fugă, la vale și la deal.
Căci s-a-ntîmplat odată c-o grupă numeroasă
De tineri fără veste toți fură atacați :
Unii știeau proverbul : că fuga-i sănătoasă
Au șters putina-ndată și-așa fură scăpați
Dar alții, vai de dînșii, ei fură duși cu slava
De poliqueți cu scopul să fie puși la loch[3]
Fi nu se dau voinicii, curajul lor ca lava
Sbucnea în pieptul sdravăn și ei strigau tot oh !
„Nu lăsați, săriți cu toții căci ar fi rușine mare
Să ne ia din centrul vostru, să ne pue la răcoare
Voi voinici, ce în mînie, rupeți chiar și mîța-n două
Arătați-vă cu toții ca ciupercile cînd plouă.
Piept la piept, scoateți colegii din mîna ăstor păgîni
Dați cu ghiontul, cu călcîiul, ca să fiți demni de străbuni
Ce folos că bravii tineri începură să răcnească
Și cu vorbe cu sudalme poliqueții să-ngrozească !
Lume multă se adună cască gurile cu toții
Și chiar cîni de pe strade urlă-acum în miezul nopții
Între-acestea un biet tînăr luptă greu și voinicește
Si din mîna poliquetă a scăpa el se silește :
Și de-odată auzi că strigă cu o voce-ngrozitoare :
— Săriți bre ! c-am prins pe unul și îl țin cum mi se pare.
— De l-ai prins, îl adă-ncoace, strigă toți tineri de-odată
— Ah ! nu pot căci nu mă lasă, a sa mînă blestemată,
Zice-acum voinicul nostru : poliqueții îl îndeasă,
Și îl duc la Sf. Petru pe sus ca pe o mireasă.
Acolo mi-l bagă-n bortă, după el se-nchide poarta,
Tinerii rămași afară, blestemă singuri soarta ;
Făcînd sfaturi între sine, ei încep să strige : arde !
Arde barba lui Sîn Petru ! și încep toți cu petarde
Borta să o bombardeze ; poliqueții-n acea parte
Au scăpat de grea nevoie ; pipăesc în jos de spate,
Rău se strîmbă și exclamă : ah ! studenții-s mare domni !
Căci de frica lor acuma, am făcut în pantaloni.
Tinerii de-afară însă scot curaj din buzunare
Bombardează poarta, strigă, încît nu-i chip de scăpare.
Unu-apucă pălăria, și în poartă greu izbește
Altul scoate-a sa ciubotă și cu furie lovește,
Ear al treilea mai feroce, ca al doilea D-zeu
Un chibrit aprinde-ndată ș-apoi fulgeră mereu ;
Ceilalți răspund la fulger, și încep toți a tuna
Pantalonii lor vibrează, poarta-ncepe a clătina.
Între tineri însă unul era cel mai voinicos
Căci la dușmani totdeauna el tot spatele-a întors.
Și cînd se ivia vreodată vreo ceartă într-un loc
El ca Diogen faimosul s-ascundea în poloboc.
Ear cînd nu era vro bortă sau de n-o putea afla,
El lua la sănătoasa, și-napoi nu se uita.
Însă-acuma mîndrul tînăr el grozav se-nfuriase
Ochii săi eșise-afară, din cap cușma îi picase,
Mîinile-i umblau prin aer, buzele îi tremurară
Și din gura sa voinică eșia numai foc și pară.
— A ! mișei de poliqueter, a ! vă vin acum de hac
Ca să știți că cu studenții nu-ți umbla cu mîța-n sac.
Ia veniți acum la mine ! nu scăpați de-a voastră soartă
Ce v-ascundeți cu grămada mișelește după poartă !
Nu fiți lași, eșiți afară, ca epurii din tufari
Să vedeți ce pot eu face : vă turtesc ca pe țînțari.
Și din carnea cea spurcată, zău nici urmă-a rămînea
Și-o să meargă-n toată lumea vestea de purtarea mea.
Iată poarta se deschide, și apare-un poliquet
Far eroul nostru-atuncea pantalonii și-au muiet.
Ia-nghețat în gură vorba, limba i s-a îngînat
Și la altu-ntre picioare el cu grabă s-au băgat.
Acolo tace ca mutul nu s-aude a sa voce
Geaba-l caută poliquetul, nu-l găsește și se-ntoarce.
Toți se uită și-l întreabă : ei de ce nu te-ai luptat !
Piept la piept cu poliquetul, și de ce nu l-ai sfărmat ?
— Ah ! n-am vrut să-l rup în două, m-am temut că n-am păcat
Ș-apoi n-ați văzut fricosul, n-a sosit cînd l-am strigat
Că-s voinic o știe lumea ; l-am strigat și n-a venit,
Și-n tîrziu cînd el sosise, lupta mi s-a fost urît.
Pe cînd tinerii cu toții făceau sfaturi de scăpare
Și spre-acest scop la olaltă se puse turcește-n drum
Puse degetul pe nasuri, ș-apoi se-ntrebară : cum ?
Sfaturi, planuri mari bizare, vorbă multă și-ncurcată
Fiecare clocea planuri, nu era orînduială,
Bietul Pop[4] **nu era-atuncea prezident la ei afară**
Ca să dreagă adunarea s-o facă parlamentară.

Pe cînd se petrece-acestea lîngă poartă-ntre studenți
Cel închis drept ca țepușa sta ținut de poliqueți.
Cari s-au pus să-l spovedească, să-l întrebe de păcate
Și-l îndeamnă să le spuie să se mîntuie de toate
Ce folos că mi se strîmbă al meu tînăr îmbrîncit
După o vreme-ndelungată toate le-au mărturisit
Trebuit-au să le spuie, chiar ce noaptea au visat
Căci atuncia foarte-adesea intră tinerii-n păcat.
După-aceasta poliqueții cîte-un canon i-a dictat :
Să se facă sfînt ca papa, negîndind la însurat.
Să sărute numai babe ce n-au dinți mai mult în gură.
Ear cînd vede fete mîndre ce au foc în cătătură
El să fugă ca de ciumă, să se ducă-n altă parte
Și să scoată limba-ndată de un cot și jumătate.
Să mai zică-un tatăl nostru, și de este bun creștin
După rugăciuni să cînte : o du lieber Augustin.
Însă fiecare lucru are și măsura sa
Cînd se trece peste dînsa, vine adesea furia.
Astfel și eroul nostru, acum rău s-a-nfuriat,
Și în pieptul său cel mîndru cugetă la răzbunat.
Se repede înspre masă și apucă un condei
Îl preface-ntr-o țepușă și lovește în mișei,
Bate sfarmă străpunge, încît casa tremura
Sgîriie ca și o mîță : poliqueții se-ngrozea
Și de frică și durere pe sub paturi s-ascundea.
Ear eroul nostru-atuncea, lasă pălăria sus
Șterge putina în grabă și afară a ajuns.
Acolo cu toți îndată începură a striga
Ce erou de lapte acru, să trăiască nația !
Și văzînd pe-un poliqueter toți l-au prins de chica sa
Ca să-l vadă să-l cunoască și să-l poată studia.
Unul mai ales din tineri era foarte inimos
Căci cu-n deget de la mînă l-au trîntit îndată jos.
Începu să-l studieze din picioare pîn la cap
Și spre-acest scop mi-l disbracă, gol mi-l face ca pe-un nap
Și pentru ca să-l cunoască, totdeauna-n viitor
I-a căscat îndată gura opintindu-se-n sudori
I-a numărat dinții-n gură, dup-aceea în unire
I-a mai dat toți cîte-o brîncă, să aibă de suvenire.
L-a lăsat apoi să fugă, s-ajungă de bună vreme
Să ceară la sfîntul Petru o păreche de izmene.

Viena 1 Ianuarie 73

---

[1]) T. V. Stefanelli : Amintiri despre Eminescu, București Institutul de Arte Grafice, C. Sfetca, 1914.

[2] Chibici a improvizat din Polizei diner = sergent de poliție (în orașe) și din Quet'diner = strivitor (în bătaie) adică „poliqueter.

[3] Carceră sau închisoare provizorie.

[4] Popă. Autorul obișnuia să prescurteze substantivele pentru metrica versului. Se referă la O. Țurcanu care era poreclit Mitropolit al Moldovei și Sucevei.

Refracție

aceasta lunga-ți căutare
cînd sfîșiere cînd joc scînteietor
îmi pari ivindu-te din mine
prin zgîrierea fără milă
a ochiului același incolor

privirea-ncepe-atît de lent
alcătuind conturul aburos
pe-un semn de așteptare viitor
stau liber friguros incert
și dezlegat de puncte cardinale
spre pămîntească steauă neștiută
spre steaua geamănă alcor.

Mircea TINESCU

Poemul ca ființă

Mînioși cititori ai iluziei mele,
textul are un dinte încărcat de venin
care, iată-l, pătrunde cu alt dinte sub piele
ca vocala în mîlul consonantic din RHiN.

Ea se pierde flancată între bici și cămilă,
e lovită de unul, devenind celălalt
și mai e și un vultur în văzduh, o pupilă
ca un far care-o sapă, pronunțînd-o-n bazalt.

El e fiul trimis între voi pentru cruce,
lepăda-vă-veți sigur de el cu-nvoieli,
e un craniu a cărui arcadă seduce,
labirint al cenușii, locuit de-ndoieli.

El apare ca-n chipul de față, rapace,
să-nțeleagă părelnic oricine-ar dori,
cînd pe rana culorii galopează și tace,
ca și cum ne-ar iubi, ca și cum ne-ar strivi.

Sau deodată înghite lumina în sine,
devenind mult mai greu, adunîndu-se lent
ca un roi peste trupul unei biete regine,
ca memoria-n tigva unui mare dement.

El apare ca-n clipa de față, anume
îngroșat, semănînd cu orice uneori,
cum doriți : anonim, înfierat de un nume,
un brigand, o cutie cu nori !

Sau în arcul himerei, în vrana
după care torenții pîndesc,
fiind glonte, ab ovo, și hrana
unui cuplu din regnul zeiesc.

Toate astea iată-le-mpinse-nainte,
în limba vorbită cu care-s stropiți
pereții acestui abator de cuvinte
unde stau în cîrlige aureole de sfinți !

Marcel MUREȘEANU

Cînd se sting salcîmii

Cînd se sting salcîmii în arome tari,
Ochii tăi obraznici iar mă scot în stradă.
Cîți o să mă-ntrebe, cine-o să mă creadă
Că-n tăioase stele tu la fel îmi pari ? —

O scînteie ruptă din prea iuți secunde,
În bolnave temeri dusă niciodată.
Tîmpla mea-i de spaime, sîngele se-mbată
Peste fața ninsă-a pietrei ce m-ascunde.

Pentru fuga subțire

Ah, gerurile,
Singurele curate,
În care adolescenții
Își ascut sîngele
Pentru fuga subțire
Prin retina
Întrebărilor mele !

Ion PARANICI

DICȚIONAR XXII

50. GRUIA (IAȚENTIUC), ȘTEFAN (16.IV.1933, Arbore — Suceava), poet, prozator. Liceul comercial la Suceava, studii de filologie la București, specializare în slavistică la Universitatea „Taras Sevcenko" din Kiev (1955—1959). Conferențiar pentru literatura ucraineană la Facultatea de Filologie din București.

A debutat în 1950 cu povestiri în ziarul „Zori noi" din Suceava. Povestirile și nuvelele din primele volume (**Roata**, 1964 ; **Sîmbăta morților**, 1968 ; **Ciobanul și cireșul sălbatic**, 1973) anunță un scriitor atent la veridicitatea momentului epic și la expresivitatea limbajului. Protagoniștii, în general oameni din lumea satului, sînt surprinși de obicei în momente limită, gesturile și cuvintele lor căpătînd semnificații profunde, legate de un anume univers etic. Marile pasiuni au la **Ș. G.** poezia firescului. Concentrarea subiectului este o notă generală a acestor volume, iar evitarea atentă a clișeelor le proiectează în universul intim al cititorului. Cîteva volume de poezii, **Străfunduri** (1973), **Baladele Arborei** (1973) și **Nord** (1979) dezvăluie o fascinantă mitologie, filtrată de conștiința filozofică și culturală a poetului. Adesea în metru folcloric, niciodată ostentativ, mereu egal sieși, discursul liric trezește emoția fără strălucire...

Romanul **Calul negru** (1983) marchează pentru autor renunțarea la formulele clasice. Subiectul se întregește prin însumarea rememorărilor aparent haotice ale profesorului de limbă română, Ioan Ulma. Momente dramatice, uneori adevărate cataclisme prind în vîrtejul lor indivizi izolați și colectivități largi, deformînd și reformînd deprinderi, concepții, psihologii. Parabola istorică și politică este condusă cu mînă sigură, personaje mitice, simbolice sau poetice (Onofrei Holbură, Varvara, Toreac) potențînd valențele estetice ale fabulației. Remarcabilă rezistența autorului la influența formulelor concesive.

În 1971 **Ș. G.** a realizat o antologie de proză ucraineană contemporană (cu Dan Mazilu) iar în 1975 a alcătuit și tradus o antologie a poeziei ucrainene din România.

Referințe (în volume) : Popa, Marian — **Dicționar de literatură română contemporană,** Ed. Albatros, București, 1977.

51. HURMUZACHI, ALEXANDRU (16.VIII.1823, — 20.III.1871), publicist, critic dramatic. Personalitate de seamă care, împreună cu frații săi, Constantin, Gheorghe și Eudoxiu, avea să joace un rol foarte important în istoria politică și culturală a Bucovinei. Tatăl, Doxachi Hurmuzachi, descendent dintr-o străveche și puternică familie boierească din Moldova reușise să determine o serie de revendicări în favoarea românilor, oferind fiilor săi și contemporanilor un model de devotament patriotic : „Românească este țara aceasta în care trăim, cîștigată și păstrată cu sîngele străbunilor noștri și înzestrată cu drepturi românești, cari n-au putut să apună, pentru că sînt o proprietate nepieritoare a ei. Limba română, sufletul naționalității noastre, pe care ne-au păstrat-o străbunii noștri în timpii barbariei chiar cu răpunerea vieții, a fost totdeauna și este adevărata limbă a acestei țări, nici un drept nu s-a aflat în putere ca s-o desființeze".

Al. H. a urmat cursurile primare, gimnaziul și liceul la Cernăuți apoi Facultatea de Drept din Viena (1841—1845). La 16 octombrie 1848 scoate, alături de fratele său, Gheorghe, ziarul „Bucovina" (1848—1850) care avea să se bucure de un prestigiu deosebit în toate provinciile românești. De la început ziarul își propunea să fie „defensorul intereselor naționale, intelectuale și materiale ale Bucovinei, reprezentantul dorințelor și nevoințelor ei, organul bucuriilor și suferințelor ei", program căruia frații Hurmuzachi i-au fost fideli. La 19 aprilie (1 mai) 1862, sub președinția lui **Al. H.** s-a inaugurat „Reuniunea română pentru leptură...", transformată ulterior, datorită amplorii acțiunilor sale culturale, în „Soțietatea pentru literatura și cultura română în Bucovina" (11/23 ianuarie 1865). Membru al Societății Academice Române, deputat în Dieta Bucovinei și în Camera de la Viena, a militat perseverent pentru promovarea culturii naționale sub toate aspectele ei, întreținînd relații culturale și politice cu românii din Moldova, Transilvania și Muntenia.

A fost unul dintre cei mai entuziaști sprijinitori ai primelor trupe teatrale (Pascaly, Fany Tardini, Matei Millo), considerînd reprezentația dramatică drept un mijloc de promovare a idealurilor naționale. Prieten cu Alecsandri, **Al. H.** este și un autorizat critic dramatic, articolele din „Foaia Soțietății" despre manifestările teatrale impunîndu-se prin serioase observații de substanță.

Bolnav, a încetat din viață la Neapole și a fost înmormîntat la Dolcești — Neamț.

52. HURMUZACHI, GHEORGHE (17.IX.1817, Cernauca — Cernăuți — 13.V.1882, Cernăuți, U.R.S.S.), publicist, om de cultură. Frate cu Alexandru, Eudoxiu și Constantin Hurmuzachi. Studii superioare de drept la Viena. Deși cunoscut autorităților ca participant la evenimentele revoluționare de la 1848, reușește să obțină aprobarea de a scoate primul ziar românesc în Bucovina, „Bucovina" (1848—1850), pe care l-a condus în calitate de redactor responsabil între 4 octombrie 1848 și 21 octombrie 1849, dată după care conducerea a preluat-o fratele său, Alexandru. Ca și ceilalți frați ai săi, a militat neobosit pentru drepturile politice ale românilor din Bucovina, atît ca publicist în paginile „Bucovinei", iar mai apoi în cele ale „Foaiei Soțietății", cît și în calitate de deputat în Dieta Bucovinei. A dus o susținută campanie în favoarea înființării unei catedre de literatură română la universitatea bucovineană. Președinte, pînă la sfîrșitul vieții al „Soțietății pentru cultura și literatura română în Bucovina", redactor la „Foaia Soțietății", **Gh. H.** a fost principalul ideolog, atît al societății, cît și al publicației care a devenit în scurt timp ceea ce preconizase Kogălniceanu pentru „Dacia literară", un veritabil repertoriu național al culturii românilor din cele trei provincii.

Prin poziția sa consecvent științifică în problemele referitoare la ortografia românească, **Gh. H.** s-a impus circuitului de idei novatoare ale vremii sale. În ciuda forței cu care se manifesta curentul latinist, reprezentat în special de Aron Pumnul dar și de mulți membri ai Academiei, **Gh. H.** i-a opus acestuia, în discuțiile din Academia Română, un sistem fonetic care ulterior avea să devină normă. Spirit lucid și echilibrat, publicistul bucovinean susținea teoretic și practic, în scrisul său, limba vie și expresivă din exprimarea curentă, într-un context ortografic și lingvistic (la nivelul publicațiilor vremii) cît se poate de eterogen. O viziune la fel de sănătoasă i-a însoțit atitudinea față de folclor, considerat de **Gh. H.** ca o comoară inestimabilă, „sufletul națiunii". Această atitudine este vizibilă în spațiul larg acordat culegerilor de folclor în paginile revistei dar și în articolele teoretice despre folclor. Ideile lui **Gh. H.** erau desigur cele ale vremii. La Viena cunoscuse, fără îndoială, opiniile europenilor referitoare la folclor, la valorificarea și studierea lui.

Critica literară susținută de **Gh. H.** se remarcă prin discernămînt al valorilor, mai ales la nivelul expresiei.

Referințe (selectiv) : Loghin, Constantin — **Istoria literaturii române din Bucovina,** 1926 ; Țugui, Pavel — **Contribuții la o istorie a mișcării cultural-științifice din ținuturile bucovinene,** Craiova, 1977 ; **Dicționarul literaturii române de la origini pînă la 1900** ; Ed. Academiei R.S.R., București, 1979.

Octavian NESTOR

LAWRENCE DURRELL (Marea Britanie)

Un portret al Theodorei

Mi-o aduc aminte cu un pistrui de aur
În pupila unui ochi, o ciudată
Căpșună-aurie. După mulți ani
De uitare a acelui trup melodios —
Brațe prelungi, miini subțiri —
Îmi reamintesc numai de poftele trecătoare
Tulburînd carnea. Nu tăgăduiesc,
Măreția ei era amuzantă, de mahala
În spate se auzeau rîsete
Provinciale și triste, descompuse de nesomn.

Bănuiesc, nici unul din rendez-vous-uri
Nu era pus la cale sau dorit de tipii
Din orașul iubirii: pentru mine va fi mereu
Un chip măsliniu, dinți albi, rochie ieftină de vară
În dungi verzi, albe și mai presus
Un ochi de căpșună. De ani de zile
O uitasem. Ochiul stătea în așteptare.

Apoi într-un alt oraș dar din același
Aer greu și cearșafuri folosite, în toiul
Unei despărțiri, din același dormitor sumbru,
Oală de noapte polară și pat crud de fier,
Am văzut cum felinarul din stradă o arăta pe Theodora
Destrămată precum o flanea veche, ochii și gura fără riduri,
Trădîndu-i tinerețea să-i pot vedea
Rănile pe care niciodată nu le înțelesesem.

Cum aș putea să nu iau în seamă astfel de răni ?
Resturi însîngerate ale unui suris de îndrăgostită,
Împrăștiate asemeni lui Osiris peste nisipuri ?
Acum prin cîte am trecut, prea tîrziu,
O recunosc printre marii supraviețuitori
De furia orașului, numai acum o numesc
Printre victorioșii în iubire — pe drept aleși.

În românește de
H. STAMATIN

CADRAN

Critica „favorizantă"

Critica, spunea chiar un critic, e aerul pe care-l respiră oamenii scrisului. Și nu numai ei, am adăuga noi. Cu precizarea însă ca acei care-i asigură „oxigenul necesar" să nu-și dezică menirea, să nu cedeze coliziunilor de mărunte interese. Citesc ultima carte de versuri a cutărui autor, fost copil teribil al „noii poezii", și rămîn dezamăgit. Și, ca nedumerirea să nu se încheie aici, cronica din **România literară** prezintă lucrurile cu totul altfel. Adică ceea ce luasem eu drept șugubețe jonglerii de cuvinte ar reprezenta, după opinia acelui recenzent, nici mai mult nici mai puțin decît expresia unei rafinate „stări de frămîntare interioară" și, în concluzie, o reușită strălucită ce dovedește... Restul se subînțelege. Că nu există nici o relație între inventarierea obiectelor dintr-o cameră sau reproducerea dialogului „bășcălios" dintre doi „tipi" și „frămîntarea interioară" a celui care le consemnează, se înțelege de la sine.

Desigur detectarea „misterelor" textului cade în sarcina specialiștilor. Numai că în cazul în discuție (și nu unicul) orizontul lecturii nu prea evidențiază asemenea „mistere". Acolo unde numitul cronicar vede „devenirea asumată a discursului" „spontaneitate", „autoironie neliniștitoare" și cîte altele nu-i decît o puerilă imitație dadaistă. Și atunci de ce referentul critic nu pune punctul pe i, de ce nu are „îndrăzneala" de a numi eșecul ? Numai pentru că semnatarul plachetei trebuie să rămînă „același artist fermecător" de pînă mai ieri ?

Ce vrem să afirmăm de fapt ? Că o anume parte a criticii noastre se încăpățînează să-și impună preferințele și gusturile și să împartă cu dărnicie elogii acolo unde acestea nu-și găsesc justificarea, uitînd că cititorul avizat nu mai poate fi atît de ușor păcălit. Multă cerneală continuă să curgă de altfel despre și în legătură cu „celebrii" de-acum ironiști și textualiști. De o bucată de vreme tot mai numeroși harnici grefieri ai banalului cotidian se pomenesc vedete ale vieții literare. Versuri de genul: „...m-am sculat pînă la urmă, pentru că / unii voiau să parcheze un camion / am stat și m-am uitat la ei / bagă tare / dă-i, dă-i, dă-i / încă puțin, mai, mai, mai, mai, mai, mai / stai așa ! ceva mai la stînga, așa / dă-i că merge încă, încă, încă puțin aaatît / stop ! / asta e" își găsesc „traductibilitatea critică" în aprecieri dintre cele mai savante: „sub aspectul ei de prozaism fotografic" poezia „ascunde procedee artistice extrem de sofisticate" (sic !), „o scriitură lucidă, care poate părea naivă (măsură de precauție, totuși ? n.n.), dar e îndelung elaborată", poemul ne oferă o „viziune aproape filosofică" asupra lunii (curat filosofică n.n.), versurile au „o stranie seducție", ele „ilustrează virtuozitatea producerii textuale" și emană acea neliniște vitală fără de care... etc. etc. Așa se face că paginile revistelor literare, ocupate pînă peste cap cu „descifrarea" poeziei (și prozei, bineînțeles) hiperrealiste, nu-și mai oferă decît cu zgîrcenie spațiul tipografic și pentru comentarea celorlalte apariții editoriale demne de interes. Ca urmare, volume de certă valoare trec astfel aproape nesemnalate. Cu alte cuvinte receptarea critică se instalează uneori într-un fel de confuzie „asumată" care o izolează de creația autentică. De aici, nu numai entuziasmul inutil în fața diverselor opuri gălăgioase, ci și efortul snob de a convinge că ele constituie adevărate evenimente literare. O prejudecată, desigur, ce nu trebuie să ne lase indiferenți.

Ioanid DELEANU

Românii transilvăneni și Bucovina

Prin „dulcea Bucovină", leagăn în care s-au zămislit rădăcini și au crescut zdravene tulpini ale poporului, se întîlnesc vetre istorice străvechi, dar și locuri care poartă numele de „ungureni" (satul Ungureni, Herăstră-Ungureni, cătunul Unguraș — Suceava etc.). Aceste nume provin de la românii fugiți din Transilvania, cînd n-au mai suportat asuprirea socială și națională a nobililor precum și a patricienilor orașelor.

Fiul și coregentul Mariei Tereza — Iosif, viitorul împărat — care în 1773 a străbătut Transilvania, a raportat Consiliului de Stat din Viena situația lor precum și fenomenul emigrării: „acești săraci supuși români, care sînt fără îndoială cei mai vechi și cei mai numeroși locuitori ai Transilvaniei, aceștia sînt maltratați de fiecare, ori dacă este ungur, ori dacă este sas, fiind copleșiți de toate nedreptățile.... și este de mirare că n-au fugit cu toții".

Adeseori s-au ridicat la luptă împreună cu iobagii maghiari voind să sfărîme jugul iobăgiei, dar unii au luat drumul pribegiei, părăsindu-și pămîntul pentru a căuta un liman de liniște. Cei din nord-estul Transilvaniei iau drumul Moldovei.

La o anchetă din 1779, în care sînt întrebați 51 de martori din Transilvania „Pentru ce fug oamenii, în bejenie, în Moldova?", răspunsul primului martor suna astfel: „Robotele, dăjdiile, cărăușiile, domnii care au cuprins tot pămîntul bun... iar românii se duc în Moldova că acolo pămîntul este mai roditor, acolo au rude și mulți oameni laudă acea țară și robotele sînt mai ușoare".

În tîrguri și orașe cei bogați „cu românii se poartă rău — recunoaște același Iosif — îi silesc să cedeze casele și moșiile lor și să se mute în alt loc, de aceea mulți și emigrează". Un document al vremii ne relatează că prin 1711 patriciatul săsesc a alungat pe români din Bistrița, care în bună parte au luat drumul Moldovei.

Dar stăpînii ajunși cu forța proprietari își dau tot mai mult seama că le pleacă iobagii și de aceea iau măsuri severe pentru a-i opri. Principele M. Apaffy scria bistrițenilor în 1662: „sărăcimea a început să treacă de-a binelea în Moldova... să aveți grije de poteci și de drumuri și să nu-i lăsați, căci dacă se duc toți românii cine o să plătească birul ?". Se iau măsuri, se înființează 47 posturi de pază la diferite trecători spre Moldova, în zona Prislop — Rodna — Bârgău.

Peste Carpați noii veniți sînt bine primiți. Alexandru Lăpușneanu stăruia pe lîngă dregătorii Bistriței să îngăduie trecerea lucrătorilor de pămînt, deoarece populația a fost rărită de ciumă și de războaie. Domnitorul Gheorghe Duca scria logofătului din ținutul Cîrligătura: „să aibă a chema oameni streini, să fie scutiți de dăjdie și de zloți și de lei...".

Bejenarii, peste oprelіștea oficialităților Transilvaniei, se strecoară an de an, prin potecile ascunse ale munților. Emigrația crește în aceeași proporție cu nemulțumirile. Conscripții făcute de generalul Enzenberg, guvernatorul militar al Bucoviei, din noiembrie și decembrie 1778, descriu masa de români deznădăjduiți care au părăsit stăpînirea străină pentru a se așeza în ținutul încorporat de austrieci în 1775, numit Bucovina.

Conscripția I ne arată că în curs de 60 de ani, din 1718 pînă în 1778 s-au așezat în Bucovina 1200 de familii cu 5018 suflete (iobagii zilieri, „supuși", liberi) în 79 sate printre care: Dorna, Șarul Dornii, Ciocănești, Fundul Moldovii, Pojorîta, Vama, Moldovița, Cîmpulung, Gura Humorului, Ilișești, Stupca, Berchișești, Solca ș.a. Prin 1764 sînt amintiți 51 năsăudeni răspîndiți în satele Șaru Dornii, Poiana Pustie, Preotești, Roșieni, Gura Văii, Hudești, Bogdănești.

Conscripția a II-a înșiră 117 familii care s-au stabilit cu tot avutul (cai, oi, boi, viței), populînd aceleași locuri.

Cronicarul ungur Ștefan Halmagyi spune că în septembrie 1764: „Mulți oameni au trecut anul acesta în Moldova îndeosebi din județele Turda, Cluj, Dobîca (Someș), mai ca la o mie. Au fost trimiși canceliști să ancheteze cauzele emigrării... cei mai mulți martori au invocat asprimea domnilor de pămînt". Același cronicar scria în altă parte și despre plecarea unor iobagi unguri: „Sînt mulți unguri în Moldova... trăiesc bine, voievodul (Gh. Ghica n.a.) e placidus, nu-i asuprește pentru dări și rămîn bucuros acolo".

Bejenarii primesc vetre noi pentru așezări sau terenuri mărginașe ale unor sate cu populație redusă și își înjghebează gospodării, modeste la început, înstărite cu timpul. Unii lucrează pămîntul, alții își continuă ocupația strămoșească — oieritul. Documentele vremii păstrează și nume de „ungureni" negustori și meseriași pentru nevoile sătenilor. Din unele sate ale Transilvaniei au venit emigranții cu învățătorii și preoții lor, în noua țară aceștia continuîndu-și slujbele.

Prin 1726 la Mănăstirea Humorului își desfășura activitatea dascălul Toader din Maramureș, prin 1778 Grigore Crețul din Ilva învăța copiii din Bălăceana, Maftei al Popii din Ilva Mare și Iacob Stîrciu din Maeru funcționau în Botoșana, Simion Ungureanu din Mintiu era dascăl în Vicovul de Jos și mulți alții.

De-a lungul vremii unii români „ungureni" primesc pentru merite moșii de la voievozi, alții reușesc să le cumpere, frații Florea și Gheorghe sînt amintiți cu prăvălii în Cîmpulung.

Numele bejenarilor se luau de multe ori după numele ținuturilor și văilor de unde au venit, devenind: Someșan, Crișan, Mureșan, Rodnean, Bârgăuan, în alte cazuri după meseria practicată: Dascălu, Popa, Cojocaru, Moraru, Baciu. Asemenea nume se întîlnesc și se păstrează în Saruri: familiile Cojocaru, Moraru, Baciu. În unele cazuri se constată chiar și unele particularități de limbă, deși au trecut mai multe generații de la vremurile de bejenie.

Peste tot însă constatăm o fericită contopire dintre oameni și locuri, dintre locuitorii acestor pămînturi și glia strămoșească a patriei. Sacrificiile bejenarilor, toate sacrificiile poporului nostru de-a lungul veacurilor au urmărit doar dreptatea și libertatea.

Nicolae ȘTEIU

CONSEMNĂRI

■ MEMORIAL LABIȘ

Sub genericul „Memorial Nicolae Labiș" au avut loc, în zilele de 21 și 22 decembrie 1985, manifestări dedicate aniversării a cincizeci de ani de la nașterea poetului, organizate de către Uniunea Scriitorilor din R.S. România, Comitetul Județean de Cultură și Educație Socialistă Suceava și Asociația Scriitorilor din Iași. Astfel, în sala Teatrului Municipal din Suceava s-a desfășurat un amplu simpozion, iar în orașul Fălticeni și-n satele Mălini, Văleni și Poiana Mărului s-au realizat vizite de documentare. Au fost prezenți scriitorii: Traian Iancu, directorul Uniunii Scriitorilor, Mircea Radu Iacoban, secretar al Asociației Scriitorilor din Iași, prof. univ. Constantin Ciopraga, Dimitrie Ignea, Horia Zilieru, Grigore Ilisei, Mihail Iordache, Aurel Covaci, George Țărnea, Laurențiu Ulici, Mircea Scarlat, Gheorghe Pituț, Teofil Bălaj, Marcel Mureșeanu, George Damian, Ion Beldeanu și Constantin Ștefuriuc, precum și Profira Labiș, mama poetului, și Margareta Labiș, sora poetului (M.L.)

■ ANUALA '85

Reprezentativă prin însăși finalitatea sa, o expoziție anuală, pe lîngă bilanțul inerent, devine și un motiv de reflexie. Percepută astfel, manifestării Cenaclului Suceava al U.A.P. trebuie să-i fie alăturată unele atribute care s-au impus pe simeze: creșterea valorică individuală — pentru majoritatea celor 47 de expozanți — condensare tematică (dar nu mimetism), resurecția portretului, apariții de nume noi, în plină afirmare (I. Csukat, Paraschiva Gălușcă, Mergyarosi Iulianna, Constantin Hrehor).

Afirmarea globală — cenaclul tinzînd spre o depășire a caracterului „provincial", racordează un grup, ce-și poate defini personalitatea, la întreaga mișcare plastică națională (unele personale din anul trecut, Ion Carp-Fluerici de exemplu, demonstrînd-o pe deplin). O mențiune aparte pentru „grafica satirică", după cum sculptura (insuficient reprezentată) și artele decorative (nivel constant) sînt încă domenii ce și-ar merita o mai bună confirmare. În esență „Anuala '85" este o expoziție ce-și delimitează exact cîștigurile și își certifică statutul de „barometru" al unei mișcări ce a depășit stadiul de „promisiune" .(P.D.).

■ „LAUDA CĂRȚII"

O frumoasă manifestare culturală care capătă de la an la an o tot mai pronunțată notă de distincție este și această întrecere între slujitorii bibliotecilor comunale sucevene (concursul „Laudă cărții"). Ca și în edițiile precedente, cea din 1985 (a zecea) a vizat, conform regulamentului de organizare și desfășurare, atragerea unui număr cît mai mare de cititori din mediul rural spre lectură. Bineînțeles, bibliotecile și-au susținut această nobilă acțiune de popularizare a cărții prin activități educative specifice: expoziții, șezători literare, concursuri și consfătuiri tematice, recitaluri de versuri etc.

După evaluarea rezultatelor concursului, pe primele locuri s-au situat bibliotecile comunale din Udești, Mănăstirea Humorului, Horodnic și Sadova. De asemenea, a fost stabilit și clasamentul bibliotecarilor comunali fruntași pe anul 1985. (I.B.)

■ SALONUL UMORULUI XII

La Suceava s-au desfășurat manifestările legate de cea de a XII-a ediție a Salonului umorului. Expoziția deschisă la Galeria de Artă din municipiu a reunit 37 de autori, din 17 județene și din Capitală, cu 60 de lucrări. Tema deosebit de generoasă și incitantă a actualei ediții, „Folclor de ieri, folclor de azi", a avantajat din mai toate punctele de vedere competiția. Dincolo de faptul că a ieșit la iveală un oarecare abuz de text explicativ, am avut în față multe tablouri de valoare, depășind simplul exercițiu veleitar. Premiile din acest an (1985) au revenit graficienilor: Horia Santău, din Arad (premiul I), Leonte Năstase, din Constanța (premiul al II-lea), Doru Olaș, din Suceava (premiul al III-lea), Al. Bartfeld, din Suceava (premiul Consiliului Județean al Sindicatelor) și lui C. Pavel, din Focșani (premiul cenaclului „Ridendo" al Casei de Cultură a Sindicatelor din Suceava). (M.L.)

■ PREZENȚE

Expoziția lui Anton Costân, de curînd întîmplată la Galeria de Artă din Suceava, s-a distins prin minuția și frumusețea detaliului, prin concepția modernă și originală a compoziției, prin echilibru și rigoare. Cele 25 de lucrări de xilogravură grupate în cicluri tematice, precum „Stări sufletești I—II", „Neliniște I—II", „Vis I—II" etc., au limpezime și claritate, rafinament și puritate, inspirînd un autentic sentiment al frumosului, spre satisfacția celor ce s-au dorit vizitatori, dar și a autorului. (I.C.F.)

REALIZATORI: Ion BELDEANU, George DAMIAN, Viorel DÂRJA, Ion CARP FLUERICI, Mihail IORDACHE, Gh. LUPU, Marcel MUREȘEANU, Ion PARANICI, Mircea TINESCU, Alexandru TOMA

Tehnoredactare: Valentin MILICI

COMITETUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ ȘI EDUCAȚIE SOCIALISTĂ SUCEAVA
Str. Mihai Viteazul nr. 48